

Харківський національний медичний університет
Кафедра пропедевтики внутрішньої медицини №1, основ біоетики та біобезпеки
Навчальний рік 2021-2022

СИЛАБУС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

ПРОПЕДЕВТИКА ВНУТРІШНЬОЇ МЕДИЦИНИ

Нормативний освітній компотнент
Формат освітнього компонента очний; змішаний; дистанційний
Галузь знань 22 «Охорона здоров'я»
Спеціальність (спеціалізація) 222 «Медицина» - магістри
Спеціалізація -
Освітньо-професійна програма (освітньо-наукова програма) другого (магістерського)
рівня вищої освіти
Першого (магістерського) рівня вищої освіти

Курс III

Силабус навчальної дисципліни
затверджена на засіданні кафедри
пропедевтики внутрішньої медицини №1,
основ біоетики та біобезпеки

Протокол від.
“ 27 ” серпня _____ 2021 року № 16_

Завідувач кафедри
_____ проф. Ащеулова Т.В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

“ 27 ” серпня _____ 2021 року

Схвалено методичною комісією ХНМУ
з проблем терапевтичного профілю

Протокол від.
“ 31 ” серпня _____ 2021 року №1

Голова _____ проф. Кравчун П.Г.
(підпис) (прізвище та ініціали)

“ 31 ” серпня _____ 2021 року

РОЗРОБНИКИ СИЛАБУСУ:

1. Ащеулова Т.В., завідувач кафедри пропедевтики внутрішньої медицини №1, основ біоетики та біобезпеки, професор, доктор медичних наук;
2. Кочубей О.А., доцент кафедри пропедевтики внутрішньої медицини №1, основ біоетики та біобезпеки, кандидат медичних наук.

ДАНІ ПРО ВИКЛАДАЧІВ, ЩО ВИКЛАДАЮТЬ ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ

Прізвище, ім'я по батькові викладача	Ащеулова Тетяна Вадимівна Амбросова Тетяна Миколаївна Питецька Наталія Іванівна Компанієць Кіра Миколаївна Смирнова Вікторія Іванівна Шаповалова Світлана Олександрівна Герасимчук Ніна Миколаївна Кочубей Оксана Анатоліївна Гончарь Олексій Володимирович Ситіна Ірина Василівна Кисиленко Катерина Володимирівна Кузьменко Наталія Михайлівна
Контактний тел.	057-725-07-58
E-mail:	rim1bioethics@gmail.com
Розклад занять	Відповідно до розкладу навчального відділу
Консультації	Відповідно до графіку, розміщеному на інформаційному стенді кафедри пропедевтики внутрішньої медицини №1, основ біоетики та біобезпеки

ВСТУП

Силабус навчальної дисципліни «Пропедевтика внутрішньої медицини» складена відповідно до Освітньо-професійної програми “Медицина” та проекту Стандарту вищої освіти України (далі – Стандарт), другий (магістерський) рівень, галузі знань 22 “Охорона здоров'я”, спеціальності 222 “Медицина”.

Опис дисципліни

Пропедевтика внутрішньої медицини є однією з перших дисциплін клінічного етапу додипломної підготовки лікаря, під час вивчення якої відбувається засвоєння студентами методів діагностики внутрішньої медицини. Отже, Пропедевтика внутрішньої медицини – навчальна клінічна дисципліна, яка вивчає методи і прийоми клінічного обстеження хворого, особливості професійного спілкування лікаря з пацієнтом, суб'єктивні та об'єктивні прояви захворювань (симптоми і синдроми), причини та механізми їх виникнення і розвитку (семіологія) з метою встановлення діагнозу. Вивчення дисципліни відбувається у два логічних етапи – засвоєння основних методів фізикального, інструментального та лабораторного обстеження хворого, після чого студенти опановують основні симптоми та синдроми при найбільш розповсюджених захворюваннях внутрішніх органів та правила встановлення синдромного діагнозу.

Організація навчального процесу здійснюється за вимогами Європейської кредитної трансферної системи організації навчального процесу, що ґрунтується на визначенні навчального навантаження здобувача вищої освіти, необхідного для досягнення визначених результатів навчання та обліковується у кредитах ECTS. Обсяг одного кредиту становить 30 годин. Навантаження одного навчального року становить, як правило, 60 кредитів ECTS. Кредит ECTS включає усі види робіт студента: аудиторну, самостійну, проходження практичної підготовки, підготовку та складання атестації, тощо.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Пропедевтика внутрішньої медицини» є комплекс теоретичних та практичних питань, спрямованих на засвоєння студентом основних методів обстеження пацієнта у клініці внутрішніх хвороб та правил встановлення синдромного діагнозу найбільш розповсюджених захворювань внутрішніх органів.

Міждисциплінарні зв'язки: відповідно до примірного навчального плану, вивчення навчальної дисципліни «пропедевтика внутрішньої медицини» здійснюється в V–VI семестрах, коли студентом набуті відповідні знання з основних базових дисциплін: медичної біології, медичної та біологічної фізики, анатомії людини, фізіології, біологічної та біоорганічної хімії, медичної хімії, гістології, цитології та ембріології, мікробіології, вірусології та імунології, з якими інтегрується програма пропедевтики внутрішньої медицини. У свою чергу, пропедевтика внутрішньої медицини формує засади вивчення студентом наступних клінічних дисциплін – внутрішньої медицини, загальної практики (сімейної медицини) медичної психології, інфекційних хвороб, онкології, анестезіології та інтенсивної терапії, що передбачає «вертикальну» інтеграцію з цими дисциплінами та формування умінь застосовувати знання з основних методів обстеження хворого в процесі подальшого навчання та у професійній діяльності.

Пререквізити та кореквізити дисципліни

Міждисциплінарні зв'язки: відповідно до навчального плану, вивчення навчальної дисципліни «Пропедевтика внутрішньої медицини» здійснюється в V–VI семестрах, коли студентом набуті відповідні знання з основних базових дисциплін: медичної біології, медичної та біологічної фізики, анатомії людини, фізіології, біологічної та біоорганічної хімії, медичної хімії, гістології, цитології та ембріології, мікробіології, вірусології та імунології, з якими інтегрується програма пропедевтики внутрішньої медицини. У свою чергу, пропедевтика внутрішньої медицини формує засади вивчення студентом наступних клінічних дисциплін – внутрішньої медицини, загальної практики (сімейної медицини) медичної психології, інфекційних хвороб, онкології, анестезіології та інтенсивної терапії, що передбачає «вертикальну» інтеграцію з цими дисциплінами та формування умінь

застосовувати знання з основних методів обстеження хворого в процесі подальшого навчання та у професійній діяльності

Пререквізити. Вивчення дисципліни передбачає попереднє засвоєння навчальних дисциплін з медичної біології, медичної та біологічної фізики, анатомії людини, фізіології, патологічної фізіології, біологічної та біоорганічної хімії, медичної хімії, гістології, цитології та ембріології, патоморфології, мікробіології, вірусології та імунології у закладах вищої освіти.

Постреквізити. Основні положення навчальної дисципліни мають застосовуватися при вивченні фахових дисциплін.

Посилання на сторінку навчальної дисципліни в MOODLE

<http://pim1.kharkov.ua/navchalno-metodichna-direktoriya/spec-likuvalna-sprava/propedevtika-vnutrishnoyi-meditsini/>

<http://distance.knmu.edu.ua/login/index.php>

1. Мета та завдання дисципліни

- 1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Пропедевтика внутрішньої медицини» є формування у студента основ клінічного мислення і набуття професійних компетентностей обстеження хворого та оцінки основних проявів захворювань внутрішніх органів із дотриманням принципів медичної етики та деонтології.
- 1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Пропедевтика внутрішньої медицини» є:
 - Оволодіння студентом теоретичними знаннями, необхідними для виявлення захворювань людини
 - Оволодіння практичними прийомами і методами фізикального та лабораторно-інструментального обстеження пацієнтів
 - Засвоєння загальних методичних підходів клінічного обстеження хворого
 - Діагностика окремих внутрішніх захворювань людини при типових їх проявах
 - Формування у студентів морально-етичних та деонтологічних якостей при професійному спілкуванні з хворим.
- 1.3.1 Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна.

Дисципліна забезпечує набуття студентами **компетентностей:**

 - *інтегральна:*

здатність розв'язувати типові та складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійній діяльності у галузі охорони здоров'я, або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується комплексністю та невизначеністю умов та вимог.
 - *загальні:*
 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
 2. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
 3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
 4. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
 5. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
 6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.
 7. Здатність працювати в команді.
 8. Навички міжособистісної взаємодії.
 9. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
 10. Здатність спілкуватися іноземною мовою
 11. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
 12. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.
 13. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

14. Прагнення до збереження навколишнього середовища.
15. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
– спеціальні (фахові, предметні):
 1. Навички опитування та клінічного обстеження пацієнта.
 2. Здатність до визначення необхідного переліку лабораторних та інструментальних досліджень та оцінки їх результатів.
 3. Здатність до встановлення синдромного діагнозу захворювання.
 4. Здатність до діагностування невідкладних станів.
 5. Навички надання екстреної медичної допомоги.
 6. Навички виконання медичних маніпуляцій.
 7. Здатність до ведення медичної документації.
 8. Здатність до проведення санітарно-гігієнічних та профілактичних заходів.
 9. Здатність до забезпечення необхідного режиму перебування хворого у стаціонарі при лікуванні захворювань.

1.3.2. Вивчення навчальної дисципліни забезпечує набуття студентами наступних програмних результатів навчання:

Знання і розуміння:

- ПРН 1 – здобуття особою загальних та спеціальних фундаментальних і професійно-орієнтованих знань, умінь, навичок, компетентностей, необхідних для виконання типових професійних завдань, пов'язаних з її діяльністю в медичній галузі на відповідній посаді
- ПРН 2 – знання психофізіологічних особливостей людини, здоров'я людини, підтримки здоров'я, профілактики захворювань, лікування людини, здоров'я населення

Застосування знань та розуміння:

- ПРН 3 – здатність застосовувати набуті знання, навички та розуміння для вирішення типових задач діяльності лікаря, сфера застосування яких передбачена переліками синдромів та симптомів, захворювань, невідкладних станів, лабораторних та інструментальних досліджень, медичних маніпуляцій
- ПРН 4 – збір інформації про пацієнта
- ПРН 5 – оцінювання результатів опитування, фізичного обстеження, даних лабораторних та інструментальних досліджень
- ПРН 6 – встановлення попереднього клінічного діагнозу захворювання
- ПРН 8 – визначення необхідної дієти, режиму праці та відпочинку при лікуванні захворювань
- ПРН 9 – визначення тактики ведення контингенту осіб, що підлягають диспансерному нагляду
- ПРН 10 – діагностування невідкладних станів, визначення тактики надання екстреної медичної допомоги
- ПРН 11 – проведення санітарно-гігієнічних та профілактичних заходів
- ПРН 15 – виконання медичних маніпуляцій
- ПРН 17 – ведення медичної документації, обробка державної, соціальної та медичної інформації

Формування суджень:

- ПРН 18 – здатність здійснювати оцінку стану здоров'я людини та забезпечувати його підтримку з урахуванням впливу навколишнього середовища та інших факторів здоров'я
- ПРН 20 – здатність застосовувати набуті знання щодо існуючої системи охорони здоров'я для оптимізації власної професійної діяльності та участі у вирішенні практичних завдань галузі
- ПРН 21 – сформованість фахівця з належними особистими якостями, який дотримується етичного кодексу лікаря

Результати навчання:

Інтегративні кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє вивчення навчальної дисципліни:

- Проводити професійну діяльність у соціальній взаємодії, заснованій на гуманістичних і етичних засадах; ідентифікувати майбутню професійну діяльність як соціально значущу для здоров'я людини.
- Застосовувати знання з загальних та фахових дисциплін у професійній діяльності
- Дотримуватись норм санітарно-гігієнічного режиму та вимог техніки безпеки при здійсненні професійної діяльності.
- Використовувати результати самостійного пошуку, аналізу та синтезу інформації з різних джерел для рішення типових завдань професійної діяльності
- Аргументувати інформацію для прийняття рішень, нести відповідальність за них у стандартних і нестандартних професійних ситуаціях; дотримуватися принципів деонтології та етики у професійній діяльності
- Здійснювати професійне спілкування сучасною українською літературною мовою, використовувати навички усної комунікації іноземною мовою, аналізуючи тексти фахової направленості та перекладати іншомовні інформаційні джерела.
- Дотримуватися норм спілкування у професійній взаємодії з колегами, керівництвом, ефективно працювати у команді.
- Аналізувати інформацію, отриману в результаті наукових досліджень, узагальнювати, систематизувати й використовувати її у професійній діяльності.

Результати навчання для дисципліни:

1. Збирати дані про скарги пацієнта, анамнез хвороби, анамнез життя (в тому числі професійний анамнез), за умов закладу охорони здоров'я, його підрозділу або вдома у хворого, використовуючи результати співбесіди з пацієнтом, за стандартною схемою опитування хворого. За будь-яких обставин (в закладі охорони здоров'я, його підрозділі, вдома у пацієнта та ін.), використовуючи знання про людину, її органи та системи, за певними алгоритмами:

- збирати інформацію про загальний стан пацієнта (свідомість, конституція) та зовнішній вигляд (огляд шкіри, підшкірного жирового шару, пальпація лімфатичних вузлів, та щитовидної залози);
- обстежувати стан серцево-судинної системи (огляд та пальпація ділянки серця та поверхневих судин, визначення перкуторних меж серця та судин, аускультация серця та судин);
- обстежувати стан органів дихання (огляд грудної клітки та верхніх дихальних шляхів, пальпація грудної клітки, перкусія та аускультация легенів);
- обстежувати стан органів черевної порожнини (огляд живота, пальпація та перкусія кишківника, шлунка, печінки, селезінки, нирок);
- обстежувати стан кістково-м'язового апарату (огляд та пальпація).

2. Оцінювати інформацію щодо стану пацієнта в умовах закладу охорони здоров'я, його підрозділу, застосовуючи стандартну процедуру, використовуючи знання про людину, її органи та системи, на підставі результатів лабораторних та інструментальних досліджень:

- аналіз плевральної рідини
- аналіз сечі за Зимницьким
- аналіз сечі за Нечипоренком
- протеїни крові та їх фракції, С-реактивний протеїн
- глюкоза крові, глікозильований гемоглобін,
- ліпіди та ліпопротеїни крові та їх фракції
- феритин та залізо сироватки крові
- креатинін, сечовина крові, швидкість клубочкової фільтрації
- електроліти крові
- амінотрансферази крові
- загальний білірубін крові та його фракції

- коагулограма
- сечова кислота крові
- лужна фосфатаза крові
- дослідження функції зовнішнього дихання
- стандартна ЕКГ (у 12 відведеннях)
- ендоскопічне дослідження бронхів
- ендоскопічне дослідження травного тракту
- ехокардіографія
- загальний аналіз крові
- загальний аналіз сечі
- загальний аналіз харкотиння
- методи інструментальної візуалізації органів черевної порожнини
- методи інструментальної візуалізації органів грудної порожнини
- методи інструментальної візуалізації сечовивідної системи
- методи інструментальної візуалізації хребта, кісток та суглобів
- багатомоментне фракційне дослідження жовчі та рН-метрія шлунку

та стравоходу

3. Вміти виділити та зафіксувати провідний клінічний симптом або синдром захворювання:

- анемічний синдром
- анурія та олігурія
- артеріальна гіпертензія
- артеріальна гіпотензія
- біль в грудній клітці
- біль в животі
- блювання
- бронхообструктивний синдром
- випіт у плевральну порожнину
- геморагічний синдром
- гепатомегалія та гепатолієнальний синдром
- головний біль
- дизурія
- диспепсія
- дисфагія
- діарея
- жовтяниця
- задишка
- закреп
- запаморочення
- кардіомегалія
- кашель
- кровохаркання
- набряковий синдром
- нефротичний синдром
- поліурія
- портальна гіпертензія
- порушення серцевого ритму та провідності
- сечовий синдром
- синдром недостатності травлення
- синдром серцевої недостатності
- синдром дихальної недостатності
- синдром печінкової недостатності

- ціаноз
- шлунково-кишкова кровотеча

шляхом прийняття обґрунтованого рішення, використовуючи попередні дані анамнезу хворого, дані фізикального обстеження хворого, знання про людину, її органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм.

4. Призначити лабораторне та/або інструментальне обстеження хворого шляхом прийняття обґрунтованого рішення, на підставі найбільш вірогідного синдромного діагнозу, за стандартними схемами, використовуючи знання про людину, її органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм.

5. Виявити ознаки невідкладного стану (гіпертензивний криз, гостра дихальна недостатність, гостра серцева недостатність, гострий коронарний синдром, гостра кровотеча, зупинка серця, колапс, порушення свідомості, ниркова коліка, жовчна коліка, гострі порушення серцевого ритму) шляхом прийняття обґрунтованого рішення та оцінки стану людини, за будь-яких обставин (вдома, на вулиці, закладі охорони здоров'я, його підрозділі), використовуючи стандартні методики фізикального обстеження та можливого анамнезу, знання про людину, її органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм.

6. Надавати екстрену медичну допомогу, за будь-яких обставин, використовуючи знання про людину, її органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення, на підставі виявлення невідкладного стану (зупинка серця) в умовах обмеженого часу згідно з визначеною тактикою, використовуючи стандартні схеми (проведення непрямого масажу серця та штучної вентиляції легень).

7. Виконувати медичні маніпуляції (виконувати непрямий масаж серця, штучне дихання, відновлювати прохідність дихальних шляхів, проводити реєстрацію стандартної ЕКГ в 12 відведеннях, вимірювати артеріальний тиск) в умовах лікувальної установи, використовуючи знання про людину, її органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення та використовуючи стандартні методики.

8. За умов закладу охорони здоров'я, його підрозділу вести медичну документацію щодо пацієнта (карту амбулаторного / стаціонарного хворого, історію хвороби), використовуючи стандартну технологію, на підставі нормативних документів.

9. Здійснювати профілактичні заходи, в умовах закладу охорони здоров'я, його підрозділу на підставі даних про стан здоров'я пацієнтів та про наявність впливу на нього навколишнього середовища, використовуючи існуючі методи, в межах первинної медико-санітарної допомоги населенню, щодо:

- режиму діяльності та відпочинку;
- первинної профілактики захворювань;
- профілактики шкідливих звичок;
- пропаганди здорового способу життя.

10. Визначати необхідний режим перебування хворого в умовах закладу охорони здоров'я на підставі виділених клінічних симптомів та синдромів, використовуючи знання про людину, її органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами.

Отже, в результаті вивчення дисципліни «Пропедевтика внутрішньої медицини» студент має

I. Оволодіти сучасними знаннями щодо :

- найважливіших етіологічних і патогенетичних факторів формування патологічних процесів в організмі людини;
- методичних основ клінічного обстеження хворого, схеми дослідження пацієнта і написання історії хвороби;

- методичних основ фізикального обстеження хворого – розпитування, огляду, пальпації, перкусії, аускультації;
- найважливіших симптомів та синдромів у клініці внутрішніх захворювань та їх семіологічного тлумачення;
- клініко-діагностичної інтерпретації показників найважливіших лабораторно-інструментальних досліджень;
- медичної греко-латинської термінології у визначенні основних проявів захворювань та у використанні в професійній лексиці.

II. Вміти застосовувати отримані знання у практичних ситуаціях:

1. Демонструвати володіння морально-деонтологічними принципами медичного фахівця та принципами фахової субординації у клініці внутрішніх хвороб.
2. Проводити опитування і фізикальне обстеження хворих та аналізувати їх результати в клініці внутрішніх хвороб.
3. Складати план обстеження пацієнта при типовому перебігу найбільш поширених терапевтичних хвороб.
4. Аналізувати результати основних лабораторних і інструментальних методів дослідження.
5. Визначати провідні симптоми та синдроми у клініці внутрішніх захворювань.
6. Демонструвати вміння методично вірно викласти результати обстеження хворого у вигляді історії хвороби з обґрунтуванням синдромного діагнозу.
7. Використовувати греко-латинські медичні терміни в практичній діяльності фахівця.
8. Демонструвати володіння навичками організації режиму перебування хворих у відділеннях терапевтичного профілю.
9. Демонструвати навички надання першої допомоги хворим із порушеннями з боку серцево-судинної, дихальної та травної систем.

1.3.3. Вивчення навчальної дисципліни забезпечує набуття студентами наступних соціальних навичок (Soft skills):

Також вивчення даної дисципліни формує у здобувачів освіти *соціальні навички (soft skills)*: комунікативність (реалізується через: метод роботи в парах та групах, мозковий штурм, метод самопрезентації), робота в команді (реалізується через: метод проектів, ажурна пилка), конфлікт-менеджмент (реалізується через: метод драматизації, ігрові методи), тайм-менеджмент (реалізується через: метод проектів, робота в групах, тренінги), лідерські навички (реалізується через: робота в групах, метод проектів, метод самопрезентації).

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2.1 Опис дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 4,5	22 «Охорона здоров'я»	Нормативна	
Загальна кількість годин - 135	Спеціальність: 222 «Медицина» - магістри	Рік підготовки:	
		3-й	
		Семестр	
		5-й	6-й

Годин для денної форми навчання: аудиторних – 80 самостійної роботи студента - 55	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр	Лекції	
		10 год.	10 год.
		Практичні, семінарські	
		30 год.	30 год.
		Лабораторні	
		0 год.	0 год.
		Самостійна робота	
		25 год.	30 год.
		Індивідуальні завдання: 0 год.	
Вид контролю: Диференційний залік			

2.2.1 Лекції

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Основні методи обстеження хворих. Розпит хворого. Анамнез хвороби.	2
2.	Зовнішній огляд хворого	2
3.	Обстеження хворих з патологією органів дихання : розпит хворого, огляд, пальпація і перкусія грудної клітки.	2
4.	Аускультация легенів : основні і побічні дихальні шуми, їх діагностичне значення.	2
5.	Обстеження хворих з патологією органів кровообігу: розпит хворого, огляд, пальпація передсерцевої ділянки, перкусія серця.	2
6.	Аускультация серця : тони серця і їх зміна; шуми серця і їх діагностичне значення.	2
7.	Основи клінічної електрокардіографії : принцип і методика реєстрації і аналіз ЕКГ. Основні ЕКГ-синдроми поразки міокарду (гіпертрофія, ішемія, ушкодження, некроз). ЕКГ при інфаркті міокарду.	2
8.	Електрокардіографічне дослідження хворих з порушенням серцевого ритму та порушенням функції провідності. Основи проведення електроімпульсної терапії	2
9.	Обстеження хворих з патологією органів травлення та гепато-билиарної системи на підставі клініко-лабораторно-інструментальних досліджень Основні симптоми та синдроми при захворюваннях шлунка та печінки. Методи клінічного, лабораторного та інструментального дослідження при гастритах, виразковій хворобі шлунка та 12-палої кишки	2
10.	Обстеження хворих з патологією нирок на підставі клініко-лабораторно-інструментальних досліджень. Основні симптоми та синдроми при захворюваннях нирок. Симптоматологія гострого та хронічного гломерулонефриту і пієлонефриту.	2
РАЗОМ		20

2.2.2 Теми семінарських занять – не передбачено

2.2.3 Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
-------	------------	-----------------

1.	Схема історії хвороби. Розпит хворого: жалоби та їх деталізація, розпит по системам.	2
2.	Анамнез захворювання. Анамнез життя.	2
3.	Загальний огляд хворого. Діагностичне значення симптомів, виявлених під час огляду хворого.	2
4.	Загальний огляд хворого. Огляд окремих частин тіла.	
5.	Основні скарги хворих із захворюваннями органів дихання. Статичний та динамічний огляд грудної клітки. Пальпація грудної клітки	2
6.	Перкусія легень. Методика і техніка проведення.	2
7.	Аускультация легень: основні дихальні шуми (везикулярне та бронхіальне дихання).	2
8.	Аускультация легень: додаткові дихальні шуми (крепітація, хрипи, шум тертя плеври. Лабораторні дослідження харкотиння та плевральної річовини.	2
9.	Розпит та загальний огляд хворих із патологією серцево-судинної системи. Огляд та пальпація передсерцевої ділянки	2
10.	Перкусія серця: визначення меж відносної та абсолютної серцевої тупості, ширини судинного пучка.	2
11.	Аускультация серця: серцеві тони, їх розщеплення, роздвоєння, додаткові тони. Органічні та функціональні шуми серця.	2
12.	Дослідження пульсу та артеріального тиску.	2
13.	Методика реєстрації та розшифрування ЕКГ.	2
14.	ЕКГ-ознаки гіпертрофії передсердь та шлуночків. ЕКГ – ознаки інфаркта міокарда.	2
15.	ЕКГ-ознаки порушень автоматизму, збудливості міокарду.	2
16.	ЕКГ-ознаки порушень функції провідності. Підсумкове заняття	2
17.	Розпит та огляд хворих із захворюваннями органів травлення. Огляд та поверхнева пальпація живота.	2
18.	Глибока ковзна методична пальпація відділів кишківника, печінки, селезінки.	2
19.	Основні клініко-лабораторні та інструментальні методи дослідження нирок. Аналіз сечі, функціональні проби.	2
20.	Загальноклінічний аналіз крові.	2
21.	Основні клінічні прояви при хронічному бронхіті та бронхіальній астмі. Хронічні обструктивні захворювання легень	2
22.	Пневмонії: симптоми та синдроми на підставі клініко-інструментальних та лабораторних методів дослідження.	2
23.	Мітральні та аоральні вади серця: основні симптоми та синдроми на підставі клініко-інструментальних методів обстеження.	2
24.	Основні симптоми та синдроми при гіпертонічній хворобі та симптоматичних артеріальних гіпертензіях. Гіпертонічні кризи.	2
25.	Ішемічна хвороба серця: основні симптоми та синдроми при стенокардії та інфаркті міокарда.	2
26.	Синдром серцевої недостатності: основні клінічні та інструментальні методи обстеження. Гостра та хронічна судинна недостатність.	2
27.	Клініко-інструментальне та лабораторне дослідження хворих на хронічний гастрит, виразкову хворобу шлунка та 12-палої кишки. Основні симптоми та синдроми. Основні клінічні та лабораторні прояви хронічних гепатитів і цирозів печінки.	2

28.	Основні симптоми та синдроми при захворюваннях нирок – гострому та хронічному гломерулонефриті та пієлонефриті. Підсумкове заняття	2
29.	Контроль практичних навичок. Аналіз результатів інструментальних та лабораторних досліджень	2
30.	Диференційний залік	2
Всього годин практичних занять		60

2.2.4. Теми лабораторних занять – не передбачено

2.2.5. Самостійна робота

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Передаудиторна теоретична підготовка до практичних занять: теоретична та опрацювання методів фізикального обстеження хворого:	
	– розпитування хворих із патологією внутрішніх органів загального огляду хворого, огляду окремих частин тіла (голови, шиї, тулуба, кінцівок, грудної клітки, живота)	2
	пальпації грудної клітки	1
	порівняльної та топографічної перкусії легень	2
	– аускультатії легень	2
	пальпації прекардіальної ділянки	2
	визначення властивостей пульсу	1
	– перкусії меж відносної та абсолютної серцевої тупості	2
	– аускультатії серця	2
2.	Опанування навичками проведення інструментальних обстежень:	
	– спірографії та пневмотахометрії	1
	– реєстрації ЕКГ	2
3.	Оволодіння умінням аналізувати:	
	– результати дослідження функції зовнішнього дихання	1
	– результати клінічного аналізу крові	2
	– дані електрокардіографічного	2
	– дані ехокардіографічних обстежень	2
4.	Самостійне опрацювання тем, які не входять до плану аудиторних занять:	
	- Роль і місце пропедевтики внутрішньої медицини серед клінічних дисциплін терапевтичного профілю.	1
	- Інструментальні методи дослідження органів дихання.	1
	- Дослідження пульсу (венозного, псевдокапілярного).	1
	- Основи проведення електроімпульсної терапії	1
	- Електрокардіографічне дослідження при комбінованих порушеннях серцевого ритму	1
	- Інструментальні методи обстеження серцево-судинної системи	2
	- Ехокардіографічне обстеження	1
5.	Курація хворих із написанням анамнестичного розділу історії хвороби	2
6.	Проведення обстеження показового хворого та підготовка огляду наукової літератури щодо досліджуваного випадку або Підготовка огляду літератури за однією із запропонованих тем а, Проведення інструментальних обстежень хворих, аналіз та узагальнення отриманих даних	2

№ з/п	Тема	Кількість годин
7.	Підготовка до заліку	3
8.	Передаудиторна теоретична підготовка до практичних занять за планом практичних занять: опрацювання методів фізикального обстеження хворого	
	- поверхневої пальпації живота та глибокої ковзної методичної пальпації кишківника, шлунка, печінки, селезінки, нирок	1
	- перкуторного визначення розмірів печінки та селезінки	1
9	Оволодіння умінням аналізувати:	
	– результати дослідження шлункового вмісту та дуодентального зондування	1
	– результати біохімічного аналізу крові	2
	– результати аналізу сечі	1
10.	Самостійне опрацювання тем, які не викладаються на практичних заняттях:	
	Інструментальні та лабораторні методи дослідження шлунково–кишкового тракту.	2
	Геморагічні синдроми та патологія системи згортання крові. Синдром дисемінованого внутрішньосудинного мікросідання крові.	4
	Основні синдроми при лейкозах. Хронічний лімфолейкоз та мієлолейкоз.	2
	Методи клінічного, лабораторного та інструментального дослідження при анеміях та лейкозах	2
	Синдром серцевої недостатності: основні клінічні та інструментальні методи обстеження.	2
	Вади клапану легеневої артерії: основні симптоми та синдроми на підставі клініко–інструментальних методів обстеження	2
	Трикуспідальні вади вади серця: основні симптоми та синдроми на підставі клініко–інструментальних методів обстеження	2
	Комбіновані та поєднані вади серця.	2
	Пневмосклероз. Рак легень: симптоми та синдроми на підставі клініко–інструментальних та лабораторних методів дослідження.	2
	Основні симптоми та синдроми при сухому та ексудативному плевриті. Синдром дихальної недостатності при патології бронхо–легеневої системи.	2
	Основні симптоми та синдроми при захворюваннях жовчовивідних шляхів: хронічному холециститі, холангіті, жовчнокам'яній хворобі.	2
	Основні симптоми та синдроми при захворюваннях жовчовивідних шляхів: хронічному холециститі, холангіті, жовчнокам'яній хворобі.	2
	Основні симптоми та синдроми при цукровому діабеті. Основні клінічні прояви захворювань щитовидної залози.	2
Всього годин самостійної роботи студента (загальний)		55

Методи навчання

За джерелами знань використовуються такі методи навчання: словесні – розповідь, пояснення, лекція, інструктаж; наочні – демонстрація, ілюстрація; практичні – практична робота, задачі.

За характером логіки пізнання використовуються такі методи: аналітичний, синтетичний, аналітико-синтетичний, індуктивний, дедуктивний. За рівнем самостійної розумової діяльності використовуються методи: проблемний, частково-пошуковий, дослідницький.

Згідно навчального плану є лекції, практичні заняття, самостійна робота студентів (СРС).

Практичні заняття тривалістю 4 академічні години проходять у терапевтичній клініці та складаються з чотирьох структурних частин:

- 1) засвоєння теоретичної частини теми,
- 2) демонстрація викладачем методики дослідження тематичного хворого,
- 3) робота студентів по відпрацюванню практичних навичок біля ліжка хворого під контролем викладача,
- 4) вирішення ситуаційних завдань та тест-контроль засвоєння матеріалу.

Основне місце при проведенні практичних занять відводиться методам фізикального обстеження безпосередньо біля ліжка хворого. Велика увага в програмі традиційно приділена особливостям спілкування з хворою людиною та вмінню збирати анамнестичні дані. У повному обсязі, згідно традицій вітчизняної терапевтичної школи, викладені методи проведення загального огляду хворого, пальпації, перкусії, аускультації. Розширений розділ сучасних інструментальних та лабораторних методів дослідження. На підставі опанування клінічних методів обстеження хворого, вміння їх інтерпретувати, оцінювати та аналізувати у студента формується клінічне мислення та навички встановлення синдромного діагнозу, що в кінцевому рахунку і є основним завданням пропедевтичної терапії.

У лекційному курсі максимально використовуються різноманітні дидактичні засоби – мультимедійні презентації, учбові кінофільми, слайди, магнітофонні записи, демонстрація тематичних хворих. Лекційний і практичний етапи навчання студентів по можливості формуються у такій послідовності, щоб теми лекцій передували практичним заняттям.

Самостійна робота студентів посідає у вивченні дисципліни вагомe місце. Окрім традиційної передаудиторної та позааудиторної підготовки студентів з теоретичних питань пропедевтики внутрішньої медицини, вона включає роботу студентів у відділеннях терапевтичного стаціонару, клінічних лабораторіях та відділеннях функціональної діагностики в позааудиторний час, ефективність якої повинна забезпечуватись викладачами та допоміжним персоналом кафедр пропедевтики внутрішньої медицини. До самостійної роботи включено курацію хворих з написанням історії хвороби.

За період вивчення дисципліни передбачено написання двох історій хвороби

- перша з них виконується при вивченні розділу 1 та базується на вміння студента методично вірно і послідовно збирати анамнез хворого, аналізувати отримані дані та оформляти його у вигляді анамнестичної частини історії хвороби;
- друга виконується під час вивчення розділу 2 та включає розпитування та повне фізикальне обстеження хворого з визначенням провідних синдромів.

Кафедри пропедевтики внутрішньої медицини мають право вносити зміни до навчальної програми у межах 15% в залежності від напрямку наукової та практичної роботи кафедри, організаційних та діагностичних можливостей її клінічних баз, але мають виконати в цілому обсяг вимог з дисципліни згідно з кінцевими цілями ОКХ і ОПП за напрямом підготовки та навчальним планом.

Методи контролю

Поточний контроль: усне опитування (індивідуальне і фронтальне); письмове опитування; тестовий контроль; творчі завдання; індивідуальні завдання; реферати; анотації; метод портфолію; взаємоконтроль; самоконтроль; доповідь; виступ на задану тему; Підсумковий контроль диф. залік.

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

3.1. Оцінювання успішності навчання здобувачів освіти здійснюється на підставі чинної «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності здобувачів освіти ХНМУ»

3.2. Питання до диф.залику

Контрольні питання та перелік практичних навичок з дисципліни пропедевтика внутрішньої медицини

1. Провести розпитування хворого. Зробити висновок щодо отриманих анамнестичних даних.

2. Провести розпитування хворого із патологією легень. Визначити основні симптоми.

3. Провести розпитування хворого із патологією серцево-судинної системи. Визначити основні симптоми.

4. Провести розпитування хворого із патологією шлунково-кишкового тракту. Визначити основні симптоми.

5. Провести загальний огляд показового хворого. Визначити провідні симптоми.

6. Провести огляд голови та шиї показового хворого. Визначити клінічне значення симптомів.

7. Провести огляд тулуба та кінцівок показового хворого. Визначити клінічне значення симптомів.

8. Провести огляд грудної клітки хворого із бронхо-легеневою патологією, оцінити статичні ознаки.

9. Провести огляд грудної клітки хворого із бронхо-легеневою патологією, оцінити динамічні ознаки.

10. Провести огляд передсерцевої ділянки, визначити клінічне значення симптомів.

11. Провести огляд живота, визначити клінічне значення симптомів.

12. Провести пальпаторне дослідження грудної клітки визначити клінічне значення симптомів.

13. Провести пальпаторне дослідження лімфовузлів, оцінити результати.

14. Провести пальпаторне дослідження щитовидної залози, оцінити отримані дані.

15. Провести пальпаторне дослідження пульсу, визначити клінічне значення симптомів.

16. Провести пальпаторне дослідження передсерцевої ділянки, визначити клінічне значення симптомів.

17. Провести поверхневу пальпацію живота, визначити клінічне значення симптомів.

18. Провести пальпаторне дослідження сигмоподібної кишки, визначити клінічне значення симптомів.

19. Провести пальпаторне дослідження сліпої кишки, визначити клінічне значення симптомів.

20. Провести пальпаторне дослідження висхідного відділу ободової кишки визначити клінічне значення симптомів.

21. Провести пальпаторне дослідження низхідного відділу ободової кишки, визначити клінічне значення симптомів.

22. Провести пальпаторне дослідження поперечної ободової кишки, визначити клінічне значення симптомів.

23. Провести пальпаторне дослідження печінки, визначити клінічне значення симптомів.

24. Провести пальпаторне дослідження селезінки, визначити діагностичне значення симптомів.

25. Провести пальпаторне і перкуторне дослідження нирок, визначити діагностичне значення симптомів.

26. Визначити нижню межу шлунка, оцінити отримані дані.

27. Визначити наявність рідини у черевній порожнині, дати клінічну оцінку.

28. Провести вимірювання артеріального тиску на верхніх кінцівках, оцінити отримані дані.
29. Провести вимірювання артеріального тиску на нижніх кінцівках, оцінити отримані дані.
30. Провести порівняльну перкусію легень і визначити клінічне значення симптомів.
31. Провести топографічну перкусію легень і визначити діагностичне значення симптомів.
32. Визначити активну рухомість нижнього краю легень, оцінити діагностичне значення симптомів.
33. Провести перкуторне дослідження серця, визначити межі відносної тупості серця, дати клінічну оцінку.
34. Провести перкуторне дослідження серця, визначити межі абсолютної тупості серця, дати клінічну оцінку.
35. Методом перкусії визначити ширину судинного пучка, оцінити отримані дані.
36. Методом перкусії визначити межі печінки, оцінити діагностичне значення симптомів.
37. Методом перкусії визначити межі селезінки, дати клінічну оцінку.
38. Провести аускультацию легень, визначити кількісні та якісні зміни дихання, дати клінічну оцінку.
39. Провести аускультацию легень, визначити додаткові дихальні шуми, дати клінічну оцінку.
40. Провести дослідження бронхофонії, дати клінічну оцінку.
41. Провести аускультацию артерій, визначити діагностичне значення симптомів.
42. Провести аускультацию серця, визначити зміни його тонів, дати клінічну оцінку.
43. Провести аускультацию серця, визначити діагностичне значення шумів серця.
44. Проаналізувати ЕКГ хворого з порушенням автоматизму серця.
45. Проаналізувати ЕКГ хворого із порушенням збудливості серця. Провести диференціальну діагностику екстрасистол.
46. Проаналізувати ЕКГ хворого із порушенням провідності серця.
47. Проаналізувати ЕКГ хворого із комбінованим порушенням збудливості та провідності серця.
48. Проаналізувати ЕхоКГ хворого із вадою серця.
49. Провести фізикальне обстеження хворого із мітральною вадою серця. Визначити провідні симптоми та синдроми.
50. Провести фізикальне обстеження хворого із аортальною вадою серця. Визначити провідні симптоми та синдроми.
51. Провести фізикальне обстеження хворого із артеріальною гіпертензією. Визначити провідні симптоми та синдроми.
52. Провести розпит хворого на ішемічну хворобу серця (стабільну стенокардію напруги), деталізувати больовий синдром, визначити функціональний клас пацієнта.
53. Провести загальний огляд та фізикальне обстеження хворого на гострий інфаркт міокарда. Визначити основні симптоми та синдроми.
54. Оцінити ЕКГ хворого із гострим інфарктом міокарда, визначити характер та локалізацію ураження серцевого м'яза.
55. Провести фізикальне обстеження хворого із серцевою недостатністю. Визначити основні симптоми та синдроми, встановити функціональний клас пацієнта.
56. Провести розпит та огляд хворого із обструктивним захворюванням легень. Визначити основні симптоми та синдроми, з урахуванням даних спірографії встановити стадію захворювання.
57. Провести пальпацію, перкусію грудної клітки та аускультацию легень у хворого із обструктивним захворюванням легень. Визначити основні симптоми та синдроми.
58. Провести розпит та фізикальне дослідження хворого на пневмонію. Визначити

основні симптоми та синдроми.

59. Провести розпит та фізикальне обстеження хворого із плевритом. Визначити характер плевриту, основні симптоми та синдроми при ньому.

60. Провести розпитування, огляд та пальпацію живота у хворого на хронічний гастрит. Визначити провідні синдроми.

61. Проаналізувати результати дослідження шлункового вмісту у хворого на хронічний гастрит. Визначити стан шлункової секреції та оцінити його кислотоутворюючу функцію.

62. Провести розпитування, огляд та пальпацію живота у хворого на виразкову хворобу. Визначити основні синдроми, розпізнати можливу локалізацію виразки.

63. Провести розпитування, огляд та пальпацію живота у хворого на хронічний холецистит. Перевірити основні симптоми, характерні для ураження жовчного міхура. Визначити основні синдроми.

64. Провести розпитування, огляд та пальпацію живота у хворого на хронічний холангіт. Визначити основні синдроми.

65. Оцінити дані багатомоментного дуоденального зондування пацієнта із захворюванням жовчовивідних шляхів. Визначити основні симптоми та локалізацію ураження.

66. Провести розпитування та огляд хворого на гепатит (або цироз печінки). Визначити основні симптоми та синдроми.

67. Провести фізикальне дослідження хворого на гепатит (або цироз печінки). Визначити основні синдроми з урахуванням даних біохімічного дослідження крові та аналізу сечі.

68. Провести фізикальне дослідження хворого із захворюванням нирок (пієлонефритом або гломерулонефритом). Визначити основні синдроми.

69. Проаналізувати загальноклінічний аналіз сечі хворого із захворюванням нирок, аналіз сечі за Зимницьким та Нечипоренком. Визначити основні симптоми та синдроми. Зробити висновок про характер ураження нирок.

70. Провести фізикальне обстеження хворого із анемією. Визначити основні симптоми та синдроми, з урахуванням загального аналізу крові визначити характер анемії.

71. Проаналізувати загальний аналіз крові хворого на лейкоз. Визначити основні лабораторні симптоми та вид хронічного лейкозу.

72. Провести розпитування та загальний огляд хворого на цукровий діабет, дослідити пульс на судинах верхніх та нижніх кінцівок та артеріальний тиск. Визначити основні симптоми та синдроми.

3.3. Контрольні питання та завдання до самостійної роботи

Базовий перелік видів самостійної роботи студентів, розроблений відповідно до структури навчальної дисципліни, представлений у р. 8 «Самостійна робота».

Обов'язковим видом самостійної роботи студентів є курація хворих та написання розгорнутої історії хвороби, що передбачено при вивченні «Симптоми та синдроми при захворюваннях внутрішніх органів». При цьому завданнями для самостійної роботи є:

1. Спостереження за хворим (розпитування, фізикальне обстеження, оцінка результатів інструментальних та лабораторних обстежень) із патологією серцево-судинної системи із написанням історії хвороби та представленням клінічного випадку на практичному занятті
2. Спостереження за хворим (розпитування, фізикальне обстеження, оцінка результатів інструментальних та лабораторних обстежень) із патологією бронхо-легеневої системи із написанням історії хвороби та представленням клінічного випадку на практичному занятті
3. Спостереження за хворим (розпитування, фізикальне обстеження, оцінка результатів інструментальних та лабораторних обстежень) із патологією травної

системи із написанням історії хвороби та представленням клінічного випадку на практичному занятті

4. Спостереження за хворим (розпитування, фізикальне обстеження, оцінка результатів інструментальних та лабораторних обстежень) із патологією сечовивідної системи із написанням історії хвороби та представленням клінічного випадку на практичному занятті
5. Спостереження за хворим (розпитування, фізикальне обстеження, оцінка результатів інструментальних та лабораторних обстежень) із патологією ендокринної системи із написанням історії хвороби та представленням клінічного випадку на практичному занятті
6. Спостереження за хворим (розпитування, фізикальне обстеження, оцінка результатів інструментальних та лабораторних обстежень) із патологією кровотворної системи із написанням історії хвороби та представленням клінічного випадку на практичному занятті

3.4. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання передбачають: огляд наукової літератури, підготовка рефератів, проведення наукових досліджень та індивідуальні навчально-дослідні завдання, написання тез наукових досліджень та виступи на конференціях.

3.5. Інші заохочення –

3.6. Правила оскарження оцінки проводиться згідно загальних правил оскарження оцінки, затверджених ХНМУ.

3. ПОЛІТИКА ДИСЦИПЛІНИ

Очікується, що студенти та студентки відвідуватимуть всі лекційні та практичні заняття. Якщо вони пропустили заняття, необхідно відпрацювати його (згідно графіку на інформаційному стенді кафедри)

Письмові та домашні завдання треба виконувати повністю та вчасно, якщо у студентів/-ок виникають запитання, можна звернутися до викладача особисто або за електронною поштою, яку викладач/-ка наддасть на першому практичному занятті.

Під час **лекційного заняття** студентам рекомендовано вести конспект заняття та зберігати достатній рівень тиші. Ставити питання до лектора/-ки – це абсолютно нормально.

Практичні заняття Активна участь під час обговорення в аудиторії, студенти/-ки мають бути готовими детально розбиратися в матеріалі, ставити запитання, висловлювати свою точку зору, дискутувати. Під час дискусії важливі:

- повага до колег,
- толерантність до інших та їхнього досвіду,
- сприйнятливості та неупередженості,
- здатність не погоджуватися з думкою, але шанувати особистість опонента/-ки,
- ретельна аргументація своєї думки та сміливість змінювати свою позицію під впливом доказів,
- я-висловлювання, коли людина уникає непотрібних узагальнювань, описує свої почуття і формулює свої побажання з опорою на власні думки і емоції,
- обов'язкове знайомство з першоджерелами.

Вітається творчий підхід у різних його проявах. Від студентів/-ок очікується зацікавленість участю у міських, всеукраїнських та міжнародних конференціях, конкурсах та інших заходах з предметного профілю.

4. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Кафедра пропедевтики внутрішньої медицини №1, основ біоетики та біобезпеки підтримує нульову толерантність до плагіату. Від студентів та студенток очікується бажання постійно підвищувати власну обізнаність в академічному письмі. На перших

заняттях проводитимуться інформаційні заходи щодо того, що саме вважати плагіатом та як коректно здійснювати дослідницько-науковий пошук.

Положення про академічну доброчесність та етику академічних взаємовідносин в Харківському національному медичному університеті

http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/polog_ad_etyka_text.pdf

Положення про Комісію з академічної доброчесності, етики та управління конфліктами ХНМУ

http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/polog_komis_ad_text.pdf

6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. О.М. Ковальова., Н.А.Сафаргаліна-Корнілова. Пропедевтика внутрішньої медицини. Підручник з грифом МОН, МОЗ. – 2010. 720 с.
2. О.Н. Ковалева., Н.А.Сафаргаліна-Корнілова. Пропедевтика внутрішньої медицини. Учебник с грифом МОН, МОЗ. – К.: ВСИ «Медицина». – 2013. 752 с.
3. О.М. Ковальова, Т.В. Ащеулова «Пропедевтика внутрішньої медицини» Частина 1. Діагностика. Підручник з грифом МОН, МОЗ. – Вінниця: Нова книга. – 2017. – 424с. (англійською мовою).
4. Ковальова О.М., Шаповалова С.О., Нижегородцева О.О. «Пропедевтика внутрішньої медицини» Частина 2. Синдроми та хвороби. Підручник з грифом МОН, МОЗ. – Вінниця: Нова книга. – 2017. – 264с. (англійською мовою).
5. Дзяк Г.В., Нетяженко В.З., Хомазюк Т.А. та ін. Основи обстеження хворого та схема історії хвороби (довідник). – Дн-ск, Арт-прес, 2002.
6. О.М. Ковальова, Т.В. Ащеулова, Т.М. Амбросова. Фізикальні методи дослідження серцево-судинної системи (практичні навички). Навч. посібник з грифом МОН, МОЗ України. Харків: ХНМУ, 2011. 152с.

Допоміжна

1. Практикум «Схема історії хвороби». Автори: Т.В. Ащеулова, Н.М. Герасимчук. - 2017. – 16 стор. Мова видання – українська.
2. Історія хвороби. Еталонна модель.. Автори: Т.В. Ащеулова, О.М. Ковальова, Г.В. Деміденко. - 2013. - 90 с.. Мова видання – англійська.
3. Практикум з пропедевтики внутрішньої медицини. Частина 1. «Основні методи обстеження хворих у клініці внутрішніх хвороб». Автори: Т.В. Ащеулова, Т.М. Амбросова, В.І. Смирнова, Н.М. Герасимчук, І.В.Ситіна. – 2018. – 58 стор. Мова видання – українська.
4. Практикум з пропедевтики внутрішньої медицини. Частина 2. «Симптоми та синдроми захворювань внутрішніх органів». Автори: Т.В. Ащеулова, Г.В. Деміденко, Н.М. Герасимчук, О.А.Кочубей, А.В.Кожем'яка, В.А.Ніколаєва. – 2018. – 57 стор. Мова видання – українська.
5. О.М. Біловол, О.М. Ковальова, Н.І. Питецька. Фізикальні методи дослідження органів травлення та сечовивідної системи. Навч. посібник з грифом МОН України. Харків: ХНМУ. - 2011. - 100с.
6. Ковалева О.Н., Сафаргаліна-Корнілова Н.А., Герасимчук Н.Н. Лабораторное исследование мокроты у больных с патологией бронхолегочной системы. Учебное пособие.– Харьков: ХНМУ. - 2013. - 84 с.
7. Ковалева О.Н., Н.А.Сафаргаліна-Корнілова, Герасимчук Н.Н. Лабораторное исследование мочи у больных с патологией мочевыделительной системы. Учебное пособие. – Харьков. ХНМУ. - 2013. - 244с.

7. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. http://www.knmu.kharkov.ua/index.php?option=com_content&view=frontpage&Itemid=1&lang=uk
2. <http://repo.knmu.edu.ua/>
3. http://knmu.kharkov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=498&Itemid=42&lang=uk

4. <http://www.moz.gov.ua/ua/portal/>
5. <http://www.mon.gov.ua/>
6. <http://pim1.kharkov.ua/navchalno-metodichna-direktoriya/spec-likuvalna-sprava/propedevtika-vnutrishnoyi-meditsini/>
7. <http://distance.knmu.edu.ua/login/index.php>